

Specialybės kalbos mokymo turinio atnaujinimo poreikis ir galimybės aukštojoje technikos mokykloje

Vaida Buivydienė¹, Lina Rutkienė²

- ¹ Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuvių kalbos katedra, Saulėtekio al. 11, 10223 Vilnius, Lietuva
vaida.buivydienė@vgtu.lt
- ² Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuvių kalbos katedra, Saulėtekio al. 11, 10223 Vilnius, Lietuva
lina.rutkiene@vgtu.lt

Anotacija. Straipsnyje aptariami svarbiausi ekolingvistinio požiūrio į kalbos mokymą aspektai ir sąsajos su specialybės kalbos mokymu bei jo turinio atnaujimu. Tyrimu, kuris grindžiamas ekolingvistinėmis prielaidomis, siekta atskleisti, kaip Vilniaus Gedimino technikos universiteto Aplinkos inžinerijos, Elektronikos ir Statybos fakultetų magistrantai vertina specialybės kalbos kultūros mokymo turinį ir kokios yra jo tobulinimo galimybės.

Teorinės literatūros apžvalga ir kiekybinis tyrimas atskleidė, kad, mokant specialybės kalbos kultūros, siekiant, kad kurso turinys atitiktų studentų, o vėliau – ir darbuotojų poreikius, reikia ne tik įvertinti mokymo(si) patirtį, tirti studentų nuomonę, bet ir analizuoti kalbos aplinką, nuolat reaguoti į globalizacijos nulemtus visuomenės pokyčius.

Esminiai žodžiai: akademinė ir darbo aplinka, ekolingvistika, mokymo turinio kaita, specialybės kalbos mokymo turinys.

Specialybės kalbos mokymo turinys yra ypač reikalaujantis nuolatinės kaitos, todėl turėtų būti nuolatinis tyrimo objektas, o rezultatai turėtų skatinti turinio kaitą. Mokymo turinio kaitos poreikį skatina kintantys darbo rinkos poreikiai ir metodologiniai kalbos mokymo aspektai.

Šio straipsnio tikslas – ištyrus Vilniaus Gedimino technikos universiteto (toliau – VGTU) magistrantų nuomonę apie specialybės kalbos mokymo turinį, įvertinti šio turinio atnaujinimo galimybes aukštojoje technikos mokykloje, remiantis ekolingvistiniu požiūriu

į kalbos reiškinius¹. Ekolingvistinės prielaidos, kilusios XX a. aštuntajame dešimtmetyje, paskatino tirti įvairius kalbos aspektus ir kalbos normos reiškinius, susiejo kalbos ekologiją su kalbos mokymu ir socialiniu kontekstu bei skatino atnaujinti kalbos mokymo turinį.

Šiame straipsnyje, siekiant aptarti specialybės kalbos mokymo turinio kaitos teorinius aspektus, taikomas mokslinės literatūros analizės metodas, studentų poreikiams tirti – anketinė apklausa, rezultatams apskaičiuoti – kiekybinis metodas (duomenys pateikiami diagramomis).

Ekolingvistinis požiūris į kalbos reiškinius

Kalbos ekologijos terminas (ekolingvistikos terminas sukurtas ir imtas vartotas kiek vėliau, dabar dažnai vartojamas sinonimiškai) imtas vartoti septintajame XX a. dešimtmetyje. Konkrečiau apibrėžtas terminas buvo 1972 metais (plačiau žr. Buivydienė, 2013; Buivydienė, 2014). Terminu kūrėjas, norvegų kilmės kalbininkas Einaras Haugenas kalbos ekologiją aiškino „kaip mokslą apie bet kurios kalbos sąveiką su jos aplinka“ (Haugen, 1972, 325)².

Šiuo metu kalbos ekologija vyrauja daugelyje lingvistikos sričių, susijusių su daugiakalbe aplinka tiek psichologine (mikroekologija), tiek sociologine (makroekologija) prasme (Kramsch, Steffensen, 2008, 17). Ar kalbos ekologija yra ekolingvistikos atšaka, ar labiau priklauso sociolingvistikai, vis dar nesutariama. Kalbos ekologija tiria, kaip kalbos sąveikauja viena su kita ir kur jos yra vartojamos, ir dažnai pritaria nykstančių kalbų išsaugojimui, kaip kad ekologija pritaria biologinių rūšių išsaugojimui (Muhlhausler, 2002).

Manoma, kad lingvistinės ir biologinės įvairovės panašumas atsirado susiejus ekologijos žinias su vietinių kalbų įvairove, kai tarp jų atsirado viena kuri dominuojanti kalba (Muhlhausler, 2002). Kai kuriais atvejais kalbos ekologija laikoma ekolingvistikos atšaka, kurios galutinis tikslas – ekosistemų, užtikrinančių gyvybę, išsaugojimas, pasitelkiant kalbų įvairovę, tačiau ji laikoma ir sociolingvistikos atšaka, jei galutinis ir vienintelis tyrimo tikslas – pati kalbų įvairovė. Svarbi ekolingvistikos šalininkų mintis, kad kalba vaidina svarbų vaidmenį, tiriant aplinkos (net aplinkosaugos) ir socialines problemas, ypač pasitelkus pagrindinę ekolingvistikos priemonę – kritinę teksto analizę (Halliday, 1990).

Lietuvoje *kalbos ekologijos* terminas pirmą kartą buvo pavartotas 1998 metais Danuolės Mikulėnienės (2002, 53–54). Ji teigė, kad „kalbos planavimas verčia koreguoti kalbos kultūros sampratą ir plėsti ją iki kalbos ekologijos“ (Mikulėnienė, 2002, 45). Pasak D. Mikulėnienės, norint numatyti bendrinės kalbos raidą ir planingai veikti jos kitimą, būtina kaupti ir nagrinėti reiškinius, liekančius už tradicinės kalbos kultūros ribų (Miku-

¹ Kalbos reiškiniams tirti ekolingvistinis aspektas taikytas Vaidos Buivydienės disertacijoje (Buivydienė, 2013).

² Haugenas kalbos ekologiją suvokė kaip požiūrį į lingvistiką arba jos tyrimo (angl. *dimension of linguistics*) būdą (Haugen, 2001, 57). Pasak E. Haugeno (Haugen, 1972, 325), „tikroji kalbos aplinka yra visuomenė, kuri vartoja kalbą kaip vieną iš kodų“. Kalba egzistuoja tik jos vartotojų mintyse, o funkcionuoja tik susiedama šiuos vartotojus vienus su kitais ir su gamta, teigė E. Haugenas (Haugen, 1972, 325).

lėnienė, 2002, 54), todėl jie turi būti vertinami ne tik kokybiškai, bet ir kiekybiškai. Taigi kalbos ekologijos samprata apima „ne tik kalbos reiškinių vertinimą įvairiais aspektais, bet ir nepageidaujamų kalbos reiškinių gradaciją (kuri akivaizdi jau KPP (Kalbos praktikos patarimuose – aut. pst.)), kalbos taršos lygio nustatymą, griežtą stilių skyrimą ir kt.“ (Mikulėnienė, 2002, 54). **Todėl kyla klausimas, kaip tai turi atsispindėti mokant specialybės kalbos aukštojoje mokykloje?** Remiantis ekolingvistiniu požiūriu, specialybės kalbos mokymas yra neatsiejamas nuo kalbos vartosenos, nuo studentų specialybės, nuo socialinių ir visuomeninių atitinkamo laikotarpio reiškinių.

Kai kurie mokslininkai *kalbos ekologijos* terminą vartoja kaip *konteksto*, arba *kalbinės aplinkos*, sinonimą, norėdami apibūdinti su kalba susijusias socialines, ekonomines arba politines mikroaplinkos arba makroaplinkos problemas (Skutnabb-Kangas, Philipson, 2008; plačiau žr. Buivydienė, 2013). Kalbama apie klasės (auditorijos) ekologiją, t. y. tokioje teorijoje klasė (auditorija) yra apibrėžiama kaip ekologinė mikrosistema, kurios vidinės sąsajos (ir ryšiai) dar siejami su platesnėmis sociopolitinėmis ideologijomis (Cresse, Martin, 2003), žr. 1 pav.

1 pav. Mikro- ir makroaplinkos schema

Ekolingvistinis požiūris į kalbos mokymą skatina tirti asmeninius dėstytojo ir studentų požiūrius į kalbos vartoseną ir kalbos normą, nes šie požiūriai daro įtaką kalbos mokymui ir mokymuisi. Svarbi net kalbos normos samprata – preskriptyvinė ar deskriptyvinė – tiek dėstytojo, kalbos tyrėjo vertinimu, tiek valstybinės kalbos politikos formuojamos krypties samprata. Ir pati kalbos norma yra socialinis, ne tik lingvistinis reiškinytis. Kalbos mokymas neatsiejamas nuo mokymo(si) mikrosistemai (akademinei klasei, kurioje svarbus studentų ir dėstytojo santykis, jų požiūriai) įtaką darančios makroaplinkos: socialinių, politinių, visuomeninių įvykių, valstybinės kalbos politikos, visuomenėje vyraujančio požiūrio į kalbininkus ir kalbos norminimą.

Studentų požiūrio į specialybės kalbos kultūros mokymą analizė

Lietuvoje specialybės kalbos programa buvo parengta ir patvirtinta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2003 metais (*Specialybės kalbos...*, 2003), 2014 birželio 12 d. Valstybinė lietuvių kalbos komisija patvirtino naują specialybės kalbos programos redakciją (*Specialybės kalbos...*, 2014). Taigi jau daugiau kaip 10 metų pagal šią programą, derinamą su konkrečiomis studijų programomis, atsižvelgiant į fakultetų pageidavimus, dėstoma aukštosiose mokyklose. Pradėjus dirbti pagal atnaujintą programą, kilus poreikiui atnaujinti universiteto specialybės kalbos kultūros moduli, buvo svarbu išsiaiškinti, kaip programos turinį vertina studentai, ką jie siūlo keisti ar tobulinti ir kaip tai susiję su mikro- ir makroaplinka.

Kaip reikia atnaujinti specialybės kalbos mokymo turinį, bene geriausiai išmano magistrantai, todėl buvo pasirinkta tirti būtent jų nuomonę apie specialybės kalbos dėstymą. Magistrantų kalbinė situacija dvilypė: viena vertus, specialybės kalbą jie vartoja akademinėje aplinkoje, taigi jiems aktualūs kalbos klausimai, susiję su specialybės mokymusi, mokslinių darbų rašymu. Kita vertus, jie veikia darbo aplinkoje, taigi puikiai žino, kokių specialybės kalbos žinių reikia darbe, į specialybės kalbos mokymo turinį gali pažvelgti iš praktikų pozicijos.

Anketinės apklausos tikslinė grupė – 60 Aplinkos inžinerijos fakulteto (toliau – AIF), 93 – Statybos fakulteto (toliau – SF), 32 – Elektronikos fakulteto (toliau – EF) studentai. Tyrimas buvo atliekamas 2014 m. kovo–balandžio mėnesiais. Iš studentams išdalintų 185 anketų tinkamai užpildytos buvo 183, taigi anketų grįžtamumo procentas yra tinkamas tyrimui atlikti. Anketą daugiausia sudarė uždarojo tipo (dichotominiai, multichotominiai ir laipsniuotojo atsakymo) klausimai, 3 klausimai buvo atvirojo tipo.

Apklausoje dalyvavo 123 vyrai ir 60 moterų. Nagrinėjant anketas, buvo akivaizdu, kad lytis atsakymams įtakos neturėjo. Respondentų darbo stažas svyravo nuo 1 iki 9 metų, 29 % dirbti pradėjo bakalauro studijų metu, trečiame ar ketvirtame kurse. Užimamos pareigos: projektų vadovas, konstruktorius, inžinierius, projektuotojas, statybos inžinierius

asistentas, projektų inžinierius, inžinierius programuotojas, technikas, duomenų bazių saugumo analitikas, laborantas, IT pagalbos administratorius, sistemų administratorius, radijo tinklo planuotojas ir kt.

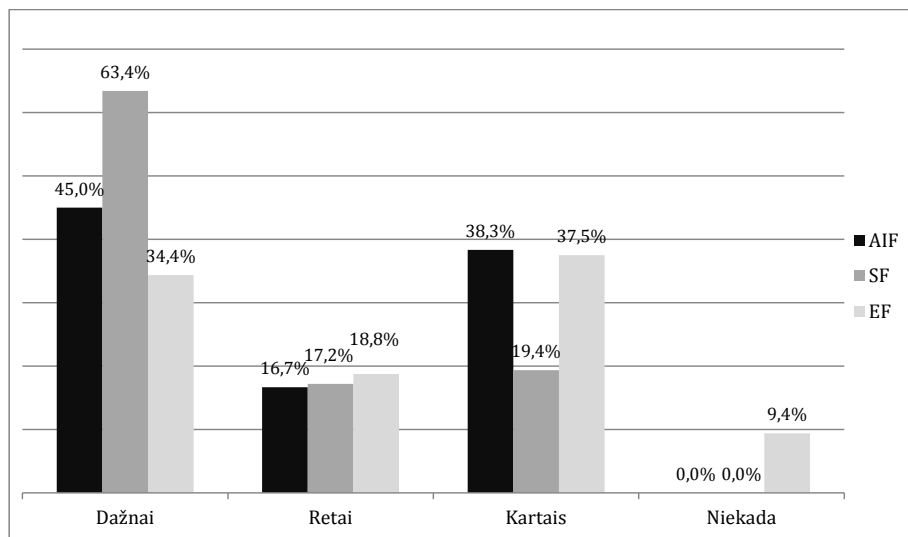
VGTU specialybės kalbai dėstyti skirti 3 kreditai (programoje specialybės kalbos kursui rekomenduojama skirti ne mažiau kaip 3 kreditus). Didžiąją kurso dalį sudaro savarankiškas studentų darbas. Specialybės kalba VGTU beveik visuose fakultetuose dėstoma 4 semestrą (programoje rekomenduojama kursą dėstyti ne anksčiau kaip 4–6 semestrą). Pagal specialybės kalbos programą, atsižvelgiant į studijų programą, ypač į studijuojamų mokslų grupę, VGTU sudaryti keli specialybės kalbos kultūros moduliai. Vieną grupę sudaro socialinių mokslų ir menų srities, kitą – fizinių mokslų ir technologijų srities studentams skirti moduliai. Modulių prioritетines temas išsamiai yra aptarusios Angelė Kaulakienė ir Regina Žukienė (2013, 13–23). Šiame straipsnyje aptariamas fizinių mokslų ir technologijų srities modulių turinys, kadangi tiriamieji yra fizinių mokslų ir technologijų srities studentai.

Pastaruojų metu itin didelis dėmesys skiriamas praktiniam žinių pritaikymui. Lietuva kartu su kitomis 64 šalimis dalyvauja kas trejus metus vykstančiame PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) tyrime, kuriame akcentuojamas ne galėjimas atkurti žinias, bet gebėjimas tomis žiniomis naudotis. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Universitetinių studijų skyriui skirtoje ataskaitoje „Lietuvių kalbos vartojimas aukštosiose mokyklose“ pabrėžiamas praktinis specialybės kalbos mokymo aspektas. Šioje ataskaitoje „rekomenduotina ne plėsti dalyko programas, o numatyti aiškius prioritetus, atsižvelgiant į studentų poreikius“ (2006, 68).

Praktinis žinių taikymas buvo svarbus ir tiriant VGTU studentų nuomonę apie specialybės kalbos mokymo turinį. Į klausimą, kaip dažnai teko pasinaudoti įgytomis specialybės kalbos kultūros žiniomis, didžioji dalis AIF studentų (45 %), SF studentų (63,4 %) atsakė, kad dažnai. Mažiau šių fakultetų respondentų, t. y. 38,3 % AIF ir 17 % SF, teigė, kad naudojami kartais. Dauguma EF magistrantų tvirtino, kad specialybės kalbos žinias taiko kartais (37,5 %) ir dažnai (34,4 %). Retai specialybės žinias taiko 16,7 % AIF, 17 % SF ir 18,8 % magistrantų. Nebuvo nė vieno AIF ir SF studento, kuris būtų teigęs, kad įgytų kalbos žinių jam nebuvo niekada prireikę. Niekada šiomis žiniomis nesinaudojo tik 3 % EF studentų (žr. 2 pav.).

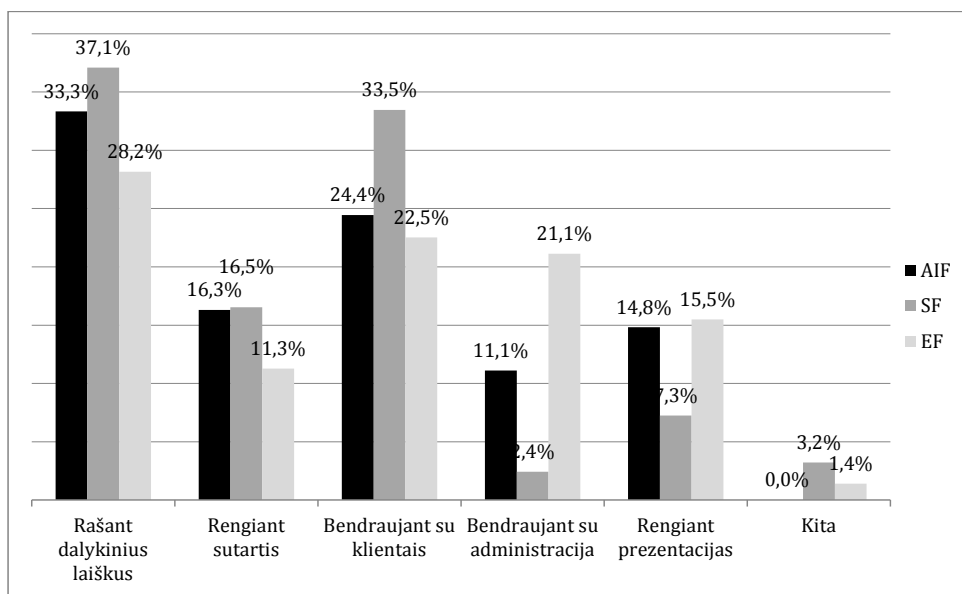
Vadinasi, galima teigti, kad specialybės kalbos modulis yra orientuotas į formavimą praktinių įgūdžių, kurie vėliau gana sėkmingai panaudojami dirbančių, kursą išklausiusių absolventų (nors fakultetų nuomonės pasiskirstė skirtingai, tačiau bendras procentas rodo, kad dauguma baigusiujų žinias pritaiko dirbdami).

Akivaizdu, kad akademinėje aplinkoje specialybės kalbos žinių taikymas yra privalomas, ypač rašant baigiamąjį magistro darbą. Tai patvirtino ir anksčiau Linos Rutkienės atlikta magistrantų apklausa (plačiau žr. Rutkienė, 2014).

2 pav. Naudojimosi įgytomis specialybės kalbos žiniomis dažnis

Į klausimą *Ar Jūsų darbe reikalinga taisyklinga lietuvių kalba?* visi (100 %) tirtų fakultetų studentai atsakė teigiamai. Paprašius konkrečiai nurodyti, kuriose situacijose jiems reikia kalbėti taisyklingai, dauguma teigė, kad rašant dalykinius laiškus (33,3 % AIF, 37,1 % SF ir 28,2 % EF studentų) ir bendraujant su klientais (24,4 % AIF, 33,5 % SF ir 22,5 % EF magistrantų).

3 pav. Lietuvių kalbos reikalingumo respondentų darbe įvertinimo diagrama

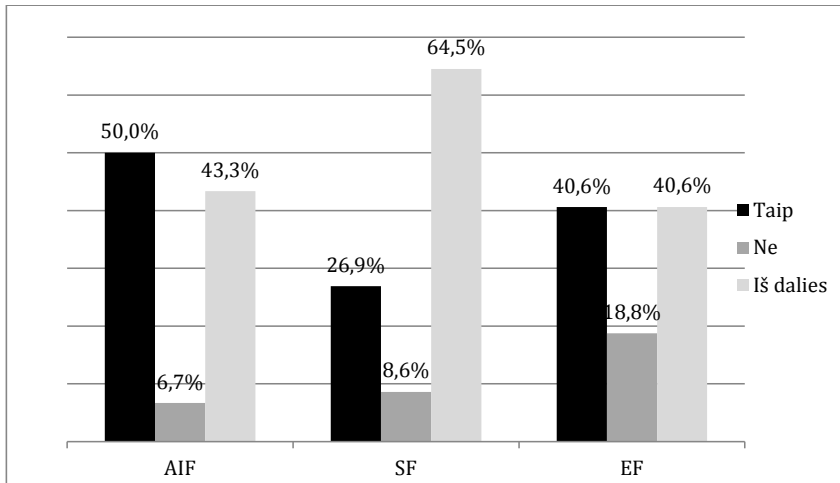
Palyginti nedaug pasirinko atsakymą *Bendraujant su administracija*. Vadinasi, jauni žmonės, neseniai pradėję dirbti, kalbos vartojimo požiūriu tarsi susidveжина: bendraudami įmonės viduje dažniausiai nesistengia kalbėti taisyklingai, nes administracijos darbuotojai to neskatina. Įmonės vadovybei ir kitiems administracijos atstovams taisyklinga lietuvių kalba neatrodo labai svarbi³. Komunikacijai tapus išorinei, respondentai, tiek raštu, tiek žodžiu bendraudami su klientais, rengdami seminarus, organizuodami mokymus, reklamuodami savo įmonės produkciją, stengiasi kalbėti taisyklingai. Norint išsiaiškinti tokios tendencijos priežastis, būtina pažvelgti į platesnį kontekstą, suprasti platesnės aplinkos idėjų sistemas.

Dabartinis laikotarpis kultūros teoretikų įvardijamas kaip postmodernizmas, kitaip tariant, prarastų vertybių, skepticizmo epocha. Taisyklinga kalba, kaip vertybe, taip pat suabejota – tai matome ne tik iš eilinių kalbos vartotojų, bet ir iš kai kurių kalbininkų viešosios nuomonės. Vartotojų visuomenėje kalbà tampa preke. Apie tai kalbą filosofai, kultūrologai, lingvistai. „Turbūt nėra Lietuvos pristatymo, kur nebūtų akcentuotas kalbos archajiškumas kaip savotiškas prekės ženklas,“ – rašo J. Morkus (2010, 3). 1979 m. prancūzų postmodernizmo teoretikas J. F. Lyotard'as pranašavo: „Žinių tiekėjų ir vartotojų santykis su žiniomis įgauna ir ateityje įgaus prekių gamintojų ir vartotojų santykio su prekėmis formą, t. y. vertės formą. Žinojimas yra ir bus gaminamas tam, kad būtų parduotas <...>“ (Lyotard, 1993, 15). Dabar matome, kad globalizacijos sąlygomis šios pranašystės pildosi ir kalbos žinių atveju. Tai patvirtina ir ši apklausa: dvejetainis kalbos vartojimas reiškia didelį atotrūkį tarp **noriu** kalbėti taisyklingai ir **galiu** kalbėti taisyklingai. **Noriu** ir **galiu** sutampa tada, kai vartotojui yra naudinga, t. y. tada, kai reikia sukurti puikų įmonės ir savo, kaip įmonės atstovo, įvaizdį, taigi didinti įmonės pelną, kartu ir savo užmokestį. Tačiau net toks atvejis naudingas ne tik darbuotojui, bet ir kalbai. Apgailestauti reikia dėl to, kad į taisyklingą kalbą kaip į savaiminę vertybę, tautos dvasios reiškėją nežiūrima.

Paklausus, ar respondentams pakanka specialybės kalbos žinių, įgytų universitete, pusė AIF studentų teigė, kad *taip, pakanka* (50 %), o dauguma SF magistrantų pasirinko atsakymą *iš dalies* (64 %). EF respondentų po 40 % atsakė, kad *taip, pakanka*, ir *iš dalies*.

Apklausoje dalyvių, pasirinkusių atsakymus *iš dalies* ar *nepakanka*, buvo prašoma konkrečiai nurodyti, kokių žinių trūksta. Visų fakultetų studentai dažniausiai tvirtino, kad didžiausia problema – ne žinios, o pratybų trūkumas: *Žinių netrūksta, trūksta laiko* (AIF); *Žinių netrūksta, trūksta tik praktikos. Per trumpas laiko tarpas viską išmokti* (SF); *Per trumpas kursas. Praktinių įgūdžių trūksta* (EF). Be to, nemažai respondentų teigė, kad jiems aktualūs dalykiniai darbo tekstai, tokie kaip dalykiniai laiškai, sutartys, kita dokumentacija. Vadinasi, dokumentų ir kitų dalykinių tekstų kalba taip pat turėtų būti vienas iš specialybės kalbos objektų.

³ Tai patvirtina darbo skelbimai – juos skaitydami pastebime, kad privalumu laikomas užsienio kalbų mokėjimas, o reikalavimas puikiai mokėti valstybinę lietuvių kalbą darbo skelbimuose retai aptinkamas.

4 pav. Specialybės kalbos žinių pakankamumo įvertinimas

Šiuo metu dažniausiai apsiribojama aktualiausiais tekstais, tokiais kaip motyvacinis laiškas, prašymas ir pan. Kaip rodo apklausa, darbe dalykinės, tiksliau, administracinės, kalbos žinių nepakanka. Taip yra todėl, kad tiek specialybės programoje, tiek moduliuose administracinei kalbai skiriama mažai dėmesio. Be abejo, studijų metu ji nėra labai aktuali, tačiau darbe dokumentų kalbos žinios yra reikalingos. Nors universitete ypač daug kalbama apie mokslinį stilių, terminiją, kai kuriems studentams trūksta ir šių žinių. Tarp visų fakultetų buvo tokių respondentų, kurie manė, kad per mažai dėmesio skiriama baigiamųjų ir kitų mokslinių darbų rašymui: *Trūksta baigiamųjų darbų specifikos. Straipsnių rašymo žinių (AIF); Reikia kalbėti apie baigiamųjų darbų ypatumus. Daugiau mokyti baigiamųjų darbų rašymo (SF); Kaip rašyti mokslinį darbą (EF).*

Daliai studentų trūko rašybos žinių. Rašybos mokymas nėra įtrauktas į aukštųjų mokyklų specialybės kalbos programą, kuri ir neturi kartoti vidurinio išsilavinimo programos. Į aukštąją mokyklą turėtų patekti raštingas žmogus, tačiau, kaip rodo statistika⁴, šio straipsnio autorių darbo patirtis ir apklausa, iš tikrųjų taip nėra. Ypač aktuali įvairių pavadinimų rašyba⁵. Studentams, verčiantiems iš anglų kalbos, pavadinimų rašyba tampa nauja tema. Mokykloje išmokytų taisyklių, susidūrę su sudėtingais moksliniais tekstais, universitete ir darbe jie negali pritaikyti ir net savo universiteto pavadinimo visas raides kartais rašo didžiąsias, nekalbant apie verstus pavadinimus. Taigi, planuojant naują specialybės kalbos kultūros programos redakciją, kai kuriuos aktualius rašybos aspektus į šią programą reikėtų įtraukti.

⁴ 2013 m. laikydami valstybinį lietuvių kalbos egzaminą apie 33,67 % mokinių už raštingumą gavo 0 taškų (Neraštingumas..., 2013).

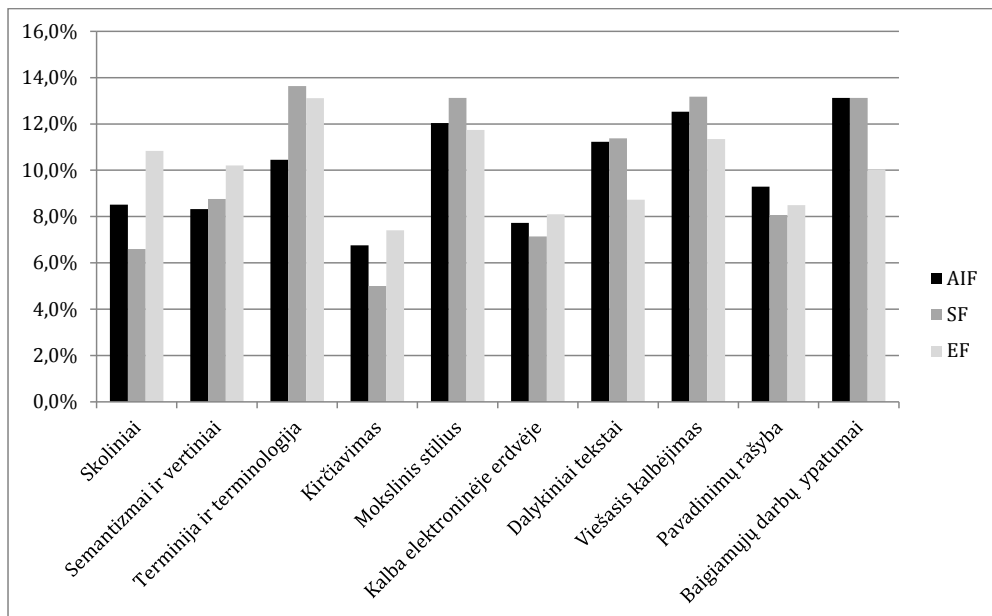
⁵ Ne tik studentų darbuose, bet ir žiniasklaidoje, interneto svetainėse ir kt. dažnai matome, kad visos pavadinimų žodžių pirmosios raidės yra didžiosios.

Vienas pagrindinių klausimų, susijusių su specialybės kalbos turiniu, buvo skirtas išsiaiškinti, kurias programos temas studentai laiko svarbiausiomis. Anketoje temos buvo pateiktos atsižvelgiant ne tik į VGTU modulio, bet ir į magistrantams aktualius dalykus, kurie išryškėja magistro darbų patikros metu. Pvz., užsienio autorių pavardžių gramatinimas, kuris anketoje buvo nurodytas prie skolinių temos, nėra išskirtas kaip atskira VGTU specialybės kalbos kultūros modulių tema, tačiau ši tema aktuali magistrantams, verčiantiems, cituojantiems užsienio autorių tekstus.

Vertinant visų fakultetų atsakymus, matyti, kad kaip svarbiausios dažniausiai išsiskiria penkios temos. Svarbiausiomis laikomos temos hierarchiškai pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė. Pagrindinių temų hierarchija

AIF	SF	EF
Baigiamųjų darbų rengimo ypatumai	Terminija ir terminologija (terminų sudarymo taisyklės, terminų tvarkyba, atitinkamos srities terminija)	Terminija ir terminologija (terminų sudarymo taisyklės, terminų tvarkyba, atitinkamos srities terminija)
Viešasis kalbėjimas	Mokslinis stilius	Mokslinis stilius
Mokslinis stilius	Viešasis kalbėjimas	Viešasis kalbėjimas
Dalykinė kalba (dalykinis susirašinėjimas, motyvacinis laiškas ir kt.)	Baigiamųjų darbų rengimo ypatumai	Skoliniai
Terminija ir terminologija (terminų sudarymo taisyklės, terminų tvarkyba, atitinkamos srities terminija)	Dalykinė kalba (dalykinis susirašinėjimas, motyvacinis laiškas ir kt.)	Semantizmai ir vertiniai

5 pav. Specialybės kalbos temų vertinimas svarbumo požiūriu

Kaip matyti 1 lentelėje ir 5 paveiksle, svarbiausios temos yra susijusios su terminija, baigiamųjų darbų rašymu, moksliniu stiliumi, viešuoju kalbėjimu, dalykine darbo kalba. EF studentai svarbiomis temomis laikė skolinius ir semantizmus su vertiniais. Vadinasi, šios temos turėtų ir likti specialybės kalbos mokymo pagrindas, jų mokymas atitinka studentų poreikius.

Toliau studentų buvo klausama, *Kokių temų ir kodėl, Jūsų nuomone, reikėtų atsisakyti? ir Kokias temas reikia įtraukti į programą?* Šie klausimai respondentams pasirodė sudėtingesni: vieni pakartojo temas, kurios jau įtrauktos į programą, keletas pateikė siūlymų, kokių temų reikėtų atsisakyti, pavyzdžiui, *Manau, kad atsisakyti nieko nereikėtų, tačiau reikėtų susidėlioti prioritetus ir kai kurioms temoms skirti daugiau dėmesio; Kirčiavimo. Kirčiavimas mažiausiai reikalingas, geriau laiko skirti kitoms temoms. Kirčiavimą reikėtų pridėti prie viešojo kalbėjimo, neturi būti atskirai. Kirčiavimo taisyklės sunku pritaikyti realiame gyvenime. Manau, kad 8 žmonės iš 10 kirčiuoja gerai.* Ir kt.

Nustatyta, kad apie 20 % (EF jų dar daugiau – 38 %) apklaustųjų rekomenduotų atsisakyti kirčiavimo, o viešojo kalbėjimo temų pageidavo daugiau nei pusė. Taip pat nemažai studentų specialybės kalbos programą siūlė pildyti dalykinės darbo kalbos temomis. Jų manymu, universitete reikėtų mokyti, kaip bendrauti su klientais, kaip rašyti įvairius dokumentus ir pan. Kaip matyti 2014 m. programos redakcijoje, kirčiavimas teikiamas prie viešosios komunikacijos ir susietas su sakytinės kalbos taisyklingumu (Specialybės kalbos..., 2014).

Vertinant galimybes papildyti programą, kartu ir specialybės kalbos kultūros modulį respondentų pageidaujamomis temomis, reikėtų aptarti specialybės kalbos situaciją VGTU. Kaip minėta, pagal programą specialybės kalbai numatoma skirti ne mažiau kaip 3 kreditus, VGTU skiria 3. VGTU rudens semestre kursas maždaug trunka 14–15 savaičių, pavasario – 12–13. Vienų specialybių studentai teorinių paskaitų klauso kas savaitę, kitų – kas antrą. Pratybos visiems vyksta kas antrą savaitę. Vadinasi, plėsti turinį galimybių beveik nėra. Viešojo kalbėjimo ir dalykinės darbo kalbos mokymui būtų galima rengti pasirenkamuosius modulius. Tokiu atveju studentai būtų diferencijuojami pagal jų poreikius: daugiau dirbantys su dokumentais galėtų rinktis pirmąjį modulį, o bendraujantys su klientais ir kiti, kuriems aktualesnė žodinė komunikacija, – antrąjį.

Išvados

1. XX a. antrojoje pusėje susiformavusi sociolingvistinė kalbos tyrimų kryptis paskatino šiek tiek kitaip pažvelgti į kalbos normos teoriją (norminimo reiškinius) – Vakarų šalių kalbotyros darbuose pradėjo dominuoti deskriptyvinis, o ne preskriptyvinis kalbos normų tyrimo aspektas.
2. Ekolingvistinis požiūris į kalbos mokymą skatina tirti asmeninius dėstytojo ir studentų požiūrius į kalbos vartoseną ir kalbos normą, nes šie požiūriai daro įtaką kalbos mokymui ir mokymuisi.

3. Specialybės kalbos turinys, jo atitikimas studijuojančių ir dirbančių asmenų poreikiams glaudžiai susijęs su problemomis ir procesais, kurie domina ir ekologistikos atstovus, t. y. socialiniais ir politiniais įvykiais, vertybinėmis visuomenės nuostatomis, atitinkamos institucijos vadovybės ir pačių studentų požiūriu į kalbą.
4. Dabartinės SKK programos objektas – mokslo kalba, ji ypač aktuali studijų metais. Tačiau po studijų jauniems žmonėms, įsiliejantiems į darbo rinką, kuriantiems darbo santykius, aktualesnė tampa dalykinė darbo kalba.
5. Specialybės kalbos kurso turinys priklauso ne tik nuo bendros specialybės kalbos programos, bet ir nuo kreditų skaičiaus, semestro trukmės, nuo pagrindinio studijuojamo dalyko.
6. Apklausą parodė, kad studentams visų pirma trūksta pratybų – žinioms įtvirtinti ir įgūdžiams suformuoti keletą pratybų neužtenka. Kreditų ir laiko trūkumas neleidžia plėsti specialybės kalbos turinio. Vadinasi, specialybės kalbos turinys ir mokymo(si) rezultatai, studentų poreikių patenkinimas yra glaudžiai susiję su universitetų politika. Globalizacija, anglų kalbos vertinimas kaip prioritetinės, anglų kalba studijuojančių grupių kūrimas ir plėtimas, universitetų tarptautiškumo siekimas riboja specialybės kalbos situaciją universitetuose.
7. Kadangi aukštojoje technikos mokykloje galimybės plėsti esamą modulį ribotos, būtina rengti naujus modulius: dalykinės kalbos ir viešosios kalbos – tai rodo atlikta studentų apklausa.
8. Reikėtų apsvaistinti specialybės kalbos kultūros mokymo temas – apklausą parodė, kad mokyti kai kurių kalbos normų (pvz., kirčiavimo) dalis studentų nenori. Mokymas turėtų būti orientuotas į reikalingų įgūdžių formavimą. Tai susiję su deskriptyviniu požiūriu į kalbos normą, skatinant atsisakyti preskriptyvinio mokymo.

Literatūra

- Blackledge, A. (2008). Language Ecology and Language Ideology. *Encyclopedia of Language and Education. Ecology of Language*. Vol. 9. Second Edition. Springer Science Business Media, LLC. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_219
- Buivydienė, V. (2013). *XX a. pirmosios pusės pradžios mokyklų gimtosios kalbos vadovėlių turinio ir kalbos norminimo bruožai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Creese, A., Martin, P. (2008). “Introduction to Volume 9: Ecology of Language”, in *Encyclopedia of Language and Education. Ecology of Language*. Vol. 9. Second Edition. Springer Science Business Media, LLC.
- Edwards, J. (2008). The Ecology of language: Insight and Illusion. *Encyclopedia of Language and Education. Ecology of Language*. Vol. 9. Second Edition. General editor Nancy H. Hornberger. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_218

- Halliday, M. A. K. (2001). New Ways of meaning: The Challenge to Applied Linguistics, – A. Fill and P. Muhlhauser (eds.), *The Ecological Reader: Language, Ecology and Environment*, London: Continuum, 175–202.
- Haugen, E. (1972). *The Ecology of language*. Essays by Einar Haugen. Selected by Anwar S. Dil. California: Stanford University Press.
- Hornberger, N., H. (2002). Continua of Biliteracy. *Continua of Biliteracy: An Ecological Framework for Educational Policy, Research, and Practice in Multilingual Settings*. Ed. Nancy H. Hornberger. Printed and bound in Great Britain by the Cromwell Press Ltd, 3–34.
- Kaulakienė, A., Žukienė, R. (2013). Specialybės kalbos kultūros dėstymo technikos universitete poreikio ir galimybių analizė. *Santalka: Filologija, Edukologija*, 21 (1), 13–23. <http://dx.doi.org/10.3846/cpe.2013.02>
- Kramsch, C., Steffensen Vork, S. (2008). Ecological Perspectives on Language Acquisition and Socialization”. *Encyclopedia of Language and Education. Language Socialization*. Vol. 8. Second Edition. Springer Science Business Media, LLC. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_194
- Lyotard, J. F. (2001). *Postmodernus būvis: šiuolaikinį žinojimą aptariant*. Vilnius: Baltos lankos.
- Mikulėnienė, D. (2002). Kalbos kultūra ir kalbos ekologija. *Bendrinės kalbos ribos*. Teminis tezių rinkinys ir 10-osios Jono Jablonskio konferencijos pranešimų tezės. 2002 m. spalio 3 d. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 53–54.
- Milroy, J. (2007). The Ideology of Standard language. *The Routledge Companion to Sociolinguistics*. Ed. C. Llamas, L. Mullany, P. Stocwell. London and New York, Routledge.
- Milroy, J., Milroy, L. (1999). *The Authority of Language. Investigating Standard English*. 3rd edition. London and New York: Routledge.
- Milroy, J., Milroy, L. (1999). *The Authority of Language. Investigating Standard English*. 3rd edition. London and New York: Routledge.
- Morkus, J. (2010). Europos Sąjungos institucijų daugiakalbystė ir lietuvių kalba. *Gimtoji kalba*, 6, 3–7.
- Muhlhauser, P. (2002). *Pidgin and Creole Linguistics*. London: Battlebridge Publications.
- Neraštingumas: valstybinė ar vertinimo problema? (2013). *Dialogas*, 14 (1033), 1–3.
- Specialybės kalbos programa. (2003). *Gimtoji kalba*. 8, 18–21.
- Specialybės kalbos programa. (2014). Prieiga per internetą <http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/protokoliniai-nutarimai/specialybes-kalbos-programa-nauja-redakcija>.
- Rutkienė, L. (2014). *Praktinio ir akademinio specialybės kalbos kultūros žinių taikymo analizė*. *Santalka: Filologija, Edukologija*, 22 (1), 89–96. <http://dx.doi.org/10.3846/cpe.2014.09>
- Tamošiūnas, T., Salienė, V., Bužinskas, G., Guseva, O., Gaižauskaitė, I. (2006). *Lietuvių kalbos vartojimas aukštosiose mokyklose*. Tyrimo ataskaita LR Švietimo ir mokslo ministerijai. Vilnius.
- Voegelin, C., F., Voegelin, F., M., Noel, W., Sh., Jr. (1967). The language situation in Arizona as part of the Southwest culture area. *Studies in Southwestern Ethnolinguistics: Meaning and history in the languages of the American Southwest*, ed. by Dell Hymes and William E. Bittle. The Hague: Mouton, 403–51.

The Need to Update the Content of the Materials in Teaching Language for Specific Purposes and its Possibilities in Higher Technical Schools

Vaida Buivydienė¹, Lina Rutkienė²

¹ Vilnius Gediminas Technical University, Lithuanian Language Department, Saulėtekio ave. 11, LT-10223 Vilnius, Lithuania, vaida.buivydiene@vgtu.lt

² Vilnius Gediminas Technical University, Lithuanian Language Department, Saulėtekio ave. 11, LT-10223 Vilnius, Lithuania, lina.rutkiene@vgtu.lt

Summary

In the 80s of the 20th century the language ecology emerged from sociolinguistics, later turned into separate methodological school of language research called ecolinguistics. The representatives of this school started analyzing various aspects of language, as well as dealt into the norms of language and the issues of language teaching, encouraged updating of the content of language teaching materials.

The presentation deals with the main ecolinguistic approaches towards the aspects of language teaching and the links with teaching language for specific purposes as well as with updating of its content.

The first part of the presentation covers the theoretical aspects of ecolinguistic approach, the theories of social and cultural influence on language learning by foreign linguists (e.g. Einar Haugen, etc.) were referred to.

The second part of the presentation introduces the research in evaluation of the language for specific purpose course, carried out at Vilnius Gediminas Technical University in 2013–2014. The research was aimed at revealing the way the postgraduate students would assess the teaching content of the course in language for specific purpose and its possibilities for improvement. Postgraduate students, being the target group, were taken into consideration because most of them were part-time students, having regular jobs, therefore, they could assess the content of the course in language for specific purpose from their practical point of view.

The review of the theoretical literature and quantitative research being considered, it has been revealed that by delivering the course in language for specific purpose there is need to assess not only the learning experience and students' opinions, but also to analyze the whole language contexts and the changes in the society influenced by globalization should be taken into consideration. The feedback of students' questionnaires have showed that the updating of the content of the materials in teaching language for specific purpose is closely related with the changes in language policies in higher educational institutions.

Keywords: *academic and work environment, ecolinguistics, the change of teaching content, the content of specific purposes language culture.*

Pateikta / Submitted 2015 06 18
Priimta / Accepted 2015 10 10